

## Motion till riksdagen 2020/21:3940

av **Barbro Westerholm m.fl. (L)**

# med anledning av prop. 2020/21:132 En förnyad strategi för politiken avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak och nikotin samt spel om pengar 2021–2025

---

## Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma till riksdagen med en konkret redovisning av och tidsplan för de åtgärder som regeringen överväger och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behandlingen av slutbetänkandet Alkoholreklam i sociala medier m.m. (SOU 2017:113) och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de förslag som läggs fram i betänkandet SOU 2021:22 Hårdare regler för nya nikotinprodukter och som särskilt syftar till att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för att kunna ge ett bättre stöd för årsrika som vill sluta missbruka samt utbildning för personal inom äldreomsorgen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjligheter till sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en förstärkt vårdgaranti för beroendevården och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nollvision mot drogrelaterade dödsfall och drogrelaterat lidande som övergripande mål inom svensk missbrukspolitik och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nuvarande benämningen ANDT (alkohol, narkotika, dopning och tobak och nikotin), som regeringen föreslår i stället ska kallas ANDTS (alkohol, narkotika, dopning, tobak

och nikotin samt spel), även bör inkludera läkemedelsberoende och att benämningen bör ändras till ”beroende”, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem) ska utvecklas till ett nationellt kunskapscenter och tillkännager detta för regeringen.

## Inledning

I proposition 2020/21:132 redogör regeringen för sin förnyade strategi rörande ett antal beroendefrågor (härefter benämnda ANDTS). Syftet med regeringens proposition är att ge mål och riktning för hur politiken kommer att genomföras, samordnas och följas upp under de kommande fem åren, 2021–2025. Strategin lägger fast sju långsiktiga mål och tar fasta på såväl sociala som brottsbekämpande och brottsförebyggande insatser.

Liberalismens grundsyn är att människor ska få leva sina liv som de vill så länge de inte skadar någon annan. Viktigt är också att människor är fria att fatta informerade beslut. Den som är fast i ett beroende är inte fri. Det är därför av största vikt att de som fastnar i narkotikaberoende får den hjälp de behöver för att komma ur sitt beroende.

I vissa fall ser man missbruk som en sjukdom och i andra fall som något som ska bestraffas. Denna inställning från samhället riskerar att vara kontraproduktiv och gör att människor med en beroendesjukdom inte alltid kan påbörja tillfrisknandet utan i stället stigmatiseras och döms ut. För oss liberaler ligger fokus på individen och hens rätt att få det stöd och den behandling hen behöver. Beroende måste därför ses som en sjukdom oavsett om det är narkotika, alkohol eller mat som missbrukas. Behandling och förebyggande insatser är det som hjälper människor tillbaka till ett fungerande liv.

Likväl är det viktigt att se varje enskild del av beroendepolitiken. Att narkotika ska prioriteras i den kommande strategin mot beroende är viktigt, men för dess skull får inte alkohol, tobak, dopning och spel komma på undantag. Inte minst tobaksbruk kan vara inkörsporten till andra former av beroende och missbruk. Det krävs ett kontinuerligt arbete för att dämpa problembördan av olika former av beroende och missbruk. Regeringen bör beakta detta i den kommande ANDTS-strategin.

Rörande alkoholen är Liberalernas uppfattning att dagens restriktiva alkoholpolitik tjänat Sverige väl. Viktigt för att minska alkoholens skadeverkningar, att ungdomar skjuter upp sin alkoholdebut, att högkonsumenter i riskzonen nås av insatser och att den totala alkoholkonsumtionen hålls nere, bl.a. genom en hög alkoholskatt. En särskild grupp som befinner sig i riskzonen för ett missbruk här är ofrivilligt ensamma äldre, vilket beskrivs närmare nedan.

Narkotikapolitiken i Sverige ska utgå från en nollvision för narkotikarelaterade dödsfall och narkotikarelaterat lidande. Beroende ska bekämpas med en fungerande, evidensbaserad vård. Politiken ska utgå från en skadelindringsprincip. För att narkotikaberoende ska kunna förebyggas, motverkas och behandlas så behöver hela kedjan, från produktion via langning till bruk, vara kriminaliserad. På så sätt kan langare lättare avslöjas och stoppas. Ett förbud mot bruk innebär också att polisen har större möjligheter att ingripa mot en person som är påverkad av narkotika och t.ex. se till att hen kommer till en beroendemottagning. Påföljden för ringa narkotikabrott bör i normalfallet vara beroendevård. Polisens insatser mot narkotika bör fokusera på att bekämpa

langning, smuggling och tillverkning. Vi vill ha en nollvision och nolltolerans mot narkotikarelaterade dödsfall.

Kunskapen om tillgången av dopningspreparat är, som regeringen framför, låg och användningen i samhället förefaller vara oförändrad. Alltmedan det på grund av detta är svårt att inventera vårdbehovet är det viktigt att samhället fortsatt markerar mot dopning och tillser att hjälp finns att få för den som missbrukar.

Tobakspolitiken ska präglas av ett målmedvetet preventivt arbete. Nyrekryteringen ska hållas tillbaka genom information, punktskatter och förbud mot tobaksreklam – även i sociala medier, vilket behandlas närmare nedan. Alla som använder tobak ska ha tillgång till tobaksavvänjning via hälso- och sjukvården.

Spelpolitiken är ett område där mycket finns att göra. Frågor om såväl varningstexter vid spelreklam, spelpaus vid skuldsanering och gemensamma regleringar på EU-nivå är alla tänkbara vägar framåt för att bättre avhjälpa spelmissbruk och spelberoende.

Om läkemedelsberoende, som även det bör behandlas inom regeringens strategi, redogörs för i särskilt stycke nedan.

## Angående regeringens många överväganden

Aktuell proposition innehåller ett antal mycket vaga formuleringar i form av överväganden där regeringens slutgiltiga intention är oklar. Exempelvis överväger regeringen en ”långsiktig uppföljning av spelområdet” (s. 34) och ”att stärka det förebyggande arbetet mot narkotika” (s. 45). Regeringen måste återkomma till riksdagen med en konkret beskrivning av vilka förslag regeringen avser att lägga fram och när så sker.

## Angående reglering för att skydda unga från alkoholreklam på sociala medier

Det är välkommet att regeringen inser de problem som finns med riktad reklam till barn och unga i sociala medier. Den utredning som överlämnades till regeringen i januari 2017 har nu legat på dess bord i över fyra år utan att regeringen lämnat några skarpa förslag till riksdagen. Liberalerna anser det problematiskt att regeringen varit så saktfärdig i sin beredning och ser det som mycket angeläget att regeringen snart återkommer med förslag till riksdagen i frågan.

## Särskild strategi för att stävja äldres missbruk

Som Liberalerna tidigare påpekat faller många pensionärer och äldre ofta offer för ofrivillig ensamhet. Med ensamhet följer ofta ökad alkoholkonsumtion och missbruk. Dagens pensionärer har vuxit upp under en tid då många olika droger gjorde intåg i samhället. Blandmissbruk är vanligt men även att blanda alkohol och legalt förskrivna läkemedel ses. I detta sammanhang har hemtjänsten en viktig roll för att stödja och bistå med alternativ men också äldreomsorgen i stort för att stimulera och möjliggöra träffpunkter och daglig verksamhet för att bryta isolering och ensamhet. Det behövs en nationell strategi för att kunna ge ett bättre stöd för åsrika som vill sluta missbruka samt utbildning för personal inom äldreomsorgen.

## Prioritera lagförslag rörande barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter

I propositionen anförs regeringens intention att, efter redovisning av utredningsuppdrag 31 mars 2021, föreslå nya regler i syfte att minska barns och ungas tillgång till tobaks- och nikotinprodukter. Det är av stor vikt att skydda barn och unga från de skadeverkningar dessa produkter medför. Liberalerna anser därför att dessa förslag bör ges hög prioritet i regeringens beredning.

## Angående sprututbytesprogram

Vad som anförs i propositionen rörande att se över att ta bort bosättningsprincipen i lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler för att öka möjligheten att delta i sådan verksamhet är välkommet. Det är Liberalernas åsikt att en sådan lagändring görs och dessutom att sprututbyte och läkemedelsassisterad behandling måste göras tillgängligt i hela landet.

## Missbrukares behov av vård

Vad som anförs i propositionen rörande individuellt anpassad vård för den som är fast i missbruk (s. 59–60) är välbehövligt och därför välkommet. Att söka vård och stöd ska inte behöva upplevas som stigmatiserande. Motivation är A och O i missbruksvård och de flesta behandlingar bygger på en människas egen vilja att förändra sin situation. Motivation är en komplex drivkraft och ofta en färskvara. Vårdgarantin inom beroendevården måste därför stärkas, akuta behov ska tillgodoses genast och behandling som inte är av akut karaktär ska påbörjas inom 30 dagar.

Riksdagen beslöt i februari 2020 att initiativ ska tas till en s.k. nollvision när det gäller narkotikarelaterade dödsfall. Det utredningsarbetet bör inledas omgående på grund av problemets allvar. I första hand bör fokus ligga på att förebygga att människor väljer att använda narkotika.

## Läkemedelsberoende och ANDTS-begreppet

Regeringens ansats att bredda den tidigare ANDT-strategin till att även omfatta beroende av spel om pengar är berömlig. Klandervärt är dock att propositionen, trots att det flera gånger nämns, inte erkänner läkemedelsberoende som en lika naturlig del i strategin. Läkemedelsberoende definieras redan som ett folkhälsoproblem. Utredningen Bättre insatser vid missbruk och beroende (SOU 2011:35) visade att hela 65 000 personer mellan 16 och 64 har ett skadligt bruk och beroende. Motsvarande siffra för människor över 65 finns inte, vilket är beklagligt eftersom användningen av läkemedel i den gruppen är högst. Liberalerna anser därför att bokstaven L (Läkemedelsberoende) bör läggas till i benämningen ovan. Bäst vore dock att helt övergå till att prata om en Beroendestrategi för att undvika den förvirring som kan komma med ytterligare framtida tillägg eller förändringar i akronymen.

## Öka kompetensnivån genom att inrätta ett nationellt kunskapscentrum

I två år i rad har Liberalerna nu föreslagit att STAD (Stockholm förebygger alkohol- och drogproblem), ett kompetenscentrum knutet till Centrum för psykiatriforskning, Karolinska institutet och Region Stockholm, ska utvecklas till ett nationellt kunskapscentrum (2019/20:2800, 2020/21:3260). Dessa yrkanden har avslagits utan tydliga motiveringar. I sin proposition framför regeringen att Folkhälsomyndigheten ska bli samordnande myndighet för den nationella ANDTS-strategin och blundar i och med detta för de kunskapsförluster det skulle innebära att inte nyttja STAD:s kunskap och erfarenhet i arbetet med dessa frågor. Vi vill därför återigen lyfta vikten av att erfarenheterna från STAD samlas i ett nationellt kunskapscenter vars roll ska vara att utveckla vetenskapligt baserade metoder och både utbilda och sprida information om sina resultat. Till exempel genom att utbilda utbildare och tillgängliggöra kunskapsbaserade metoder. Detta skulle kunna bli ett viktigt stöd för Folkhälsomyndigheten, ANDTS-samordnare i regioner och andra relevanta aktörer.

*Barbro Westerholm (L)*

*Lina Nordquist (L)*

*Maria Nilsson (L)*

*Christer Nylander (L)*

*Allan Widman (L)*

*Johan Pehrson (L)*

*Gulan Avci (L)*

*Mats Persson (L)*